

Jean-Robert Armogathe ♦ Gianfranco Ravasi
Olivier Chaline ♦ Hans Maier ♦ Emile Poulat
Bruno Bernardi ♦ František Halas
Jan-Heiner Tück

BISERICA ȘI STATUL

Traducerea din limba franceză de
Adrian Golescu

Galaxia Gutenberg

2022

„Thomas Becket: Puterea seculară constă în a construi o lume viabilă, în a menține ordinea cu care e obișnuită lumea. Cei care se încred în ordinea de aici, fără a ține cont de suveranitatea ordinii divine, doar blochează dezordinea prin ignoranța lor încrezătoare, încremenind-o și provocând o boală fatală prin care degradează ceea ce exaltă...”

(T. S. Eliot, *Moarte în catedrală*)

Cuprins

Jean-Robert Armogathe Cele două cetăți	7
Gianfranco Ravasi Apocalipsa, Biserica, statul	11
Jean-Robert Armogathe și Olivier Chaline De la o societate la alta: Biserica lui Hristos și statele moderne.....	35
Hans Maier Biserică și stat în viitoarea Europă.....	57
Émile Poulat Franța, Biserica și statul	89
Bruno Bernardi Despre ideea de religie civilă: o actualitate paradoxală	109
František X. Halas Cetatea Vaticanului, un stat atipic	125
Jan-Heiner Tück Puterea infirmității. De ce papa nu se poate retrage	141

Jean-Robert Armogathe¹

Cele două cetăți

„Două iubiri au zidit două cetăți: iubirea de sine dusă până la disprețul de Dumnezeu a zidit cetatea pământească; iubirea de Dumnezeu dusă până la disprețul de sine a zidit cetatea cerească”² – textul lui Augustin nu și-a pierdut cu nimic actualitatea. Cele două cetăți, știm aceasta, nu sunt diferite, ci coexistă în această lume, ca și în lăuntruul fiecăruia dintre noi. Botezați și cetățeni, aparținem și Bisericii și statului. Mai bine spus, constituim Biserica, poporul lui Dumnezeu, precum și statul, *Commonwealth*, comunitate solidară. Cele două trupuri au trăsături comune: statul propune o ideologie, Biserica dispune de mijloace materiale și intervine în societate. Cu toate acestea, modul nostru de apartenență e radical diferit. Botezul e altceva decât dreptul pământului, e darul pe care-l oferă Dumnezeu odată cu moartea și învierea Fiului său.

---

¹ J.-R. Armogathe (n. 1947) est preot (la Paris) și director de studii la École pratique des hautes études (Sciences religieuses) [Școala practică de înalte studii (Științe religioase)].

² Cetatea lui Dumnezeu, I, XIV, XXVIII.

Biserica, prin urmare, nu e o societate care e plasată sau poate să se plaseze în fața, deasupra sau în interiorul statului. Toate soluțiile propuse în acest sens îi tăgăduiesc specificul: ea cuprinde în sine toate mijloacele necesare scopului său, care este mântuirea omenirii. Școlile sale, spitalele sale, activitățile de instruire și de asistență nu-și propun altceva. Binefacerile pe care a fost capabilă să le ofere și greșelile comise sunt pași înainte sau în urmă în raport cu acest țel. Întemeiată de Isus Hristos prin chemarea adresată poporului pe care și l-a constituit Dumnezeu, Biserica nu are altă misiune, iar existența sa nu e justificată de vreo alta. Simplul radicalism al acestei origini o împiedică să devină un stat sau anexa unui stat³.

Începând cu împărații romani, statele și-au dat bine seama de autonomia ireductibilă a Bisericii. Anti-hristul, ne spune tradiția, îi va domina pe credincioși prin persecuție, corupție sau teroare: îi va persecuta, îi va corupe pe cei pe care nu-i va putea persecuta și îi va reduce la tăcere prin înfricoșare pe cei pe care nu-i poate corupe. Statele au folosit împotriva Bisericii toate aceste forme de presiune. Precum Antihristul, „măimuta lui Dumnezeu”, au încercat să propună un *Ersatz*⁴ religios, religii de substituție, ideologii cu

---

3 Vezi mai jos studiul lui Jean-Robert Armogathe și Olivier Chaline.

4 Surogat (germ.) (n. t.).

componentă ritualică pentru a răspunde nevoilor oamenilor și a le înșela așteptările⁵.

Istoria se prezintă ca o actualitate fracturată și un dat nou apare, sub ochii noștri: religiile, Bisericile, comunitățile se regăsesc în spațiul european⁶. Diviziunile le parazitează mesajele, dar mizele sunt decisive pentru a se cunoaște mai bine și a descoperi complementaritățile între Apus și Răsărit, între ortodoxie și ortopraxie, între centralizare și comunitățile locale. Prezentul constituie istoria, iar creștinii, artizanii Împărăției viitoare, sunt actorii privilegiați a tot ceea ce poate să țină departe războaiele, să întărească pacea și dezvoltarea sub semnul dreptății.

Franța ne apare prinsă în contradicțiile istoriei sale, ale unui Concordat chinuit, atacat de galicani⁷ și ultramontaniști⁸, contestat din toate părțile, apoi ale unei discordii brutale și dureroase, care a dat naștere unei Separări mai degrabă liniștite și ordonate. Timp de două secole a suferit persecuțiile religioase cele mai violente (și mai sângeroase) din Europa apuseană, în timp ce misiunile sale în străinătate, protejate de acțiunile coloniale, răspândeau un creștinism luminat, care a recunoscut identitatea popoarelor și a pregătit independența lor. Acest model singular de laicitate de

---

5 Vezi mai jos studiul lui Bruno Bernardi.

6 Vezi mai jos studiul lui Hans Maier.

7 Promotori ai unei Biserici franceze autonome față de papă (n. t.).

8 Promotori ai subordonării autorității civile față de cea ecleziastică (n. t.).

tip francez, aparent imun la orice adaptare, e considerat astăzi o pildă și evoluează sub ochii noștri, prin încercări și greșeli⁹.

Modelul catolic al unei Biserici în întregime stăpână pe vocația sa se întemeiază pe o organizare specifică, căreia marile adaptări ale ultimului Conciliu i-au respectat structura de bază, primatul autorității și indulgenței episcopului Romei, suveran absolut și pe viață al celui mai mic stat al planetei¹⁰. „Dumnezeiasca constituție a Bisericii”¹¹ nu reprezintă o lege fundamentală înscrisă drept preambul în Codul de drept canonic. Ea e înscrisă în viața sfinților și a mucenicilor, ea susține deja Cetatea sfântă, care nu are nevoie de porți, căci apostolii sunt cei ce-i păzesc pragurile, nici de strălucirea soarelui, fiindcă e luminată de slava lui Dumnezeu, iar Mielul ține loc de far¹². Cei credincioși lui Hristos, al căror nume e înscris în cartea Vieții, aparțin de acum acestei cetăți, sunt gărzile ei de pe metereze. Actori ai cetății oamenilor, ei îi inserează prin propria lor activitate viața reală și tainică a Împărăției.

---

9 Vezi mai jos studiul lui Émile Poulat.

10 Vezi mai jos studiul lui František Halas și studiul lui Jan-Heiner Tük.

11 Dom Adrien-Étienne Gréa, *De l'Église et de sa divine constitution, nouvelle édition, augmentée d'un appendice sur l'origine et la nature de l'État, et ses relations avec l'Église* [Despre Biserică și dumnezeiasca sa constituție, ediție nouă, amplificată cu un apendice despre originea și natura statului și relațiile sale cu Biserica], Paris, Maison de la bonne presse, 1908-1909.

12 A se vedea mai jos studiul Mons. Gianfranco Ravasi.